

textos universitaris de
biblioteconomia i documentació

ISSN 1575-5886
DL B-19.675-1998

número **18**
juny de 2007

Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona

[inici](#) • [presentació](#) • [altres números](#) • [instruccions per als autors](#) • [referenciat a...](#) • [subscripció](#) • [consulta](#)

Un estranger m'ha revelat la meva estrangeria¹

[\[Traducción automática al español\]](#)

JORDI ARTIGAL VALLS

Coordinador de biblioteques públiques de Salt

artigal@bibgirona.net

Opcions

[Imprimir](#)

[Recomanar](#)

[Citació](#)

[Estadístiques](#)

[<meta />](#)

[Metadades](#)

Resum [\[Abstract\]](#) [\[Resumen\]](#)

Text llegit en la taula rodona "Biblioteca pública i immigració" de l'escola d'hivern que va tenir lloc a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació el dimecres 31 de gener de 2007, en què s'exposa l'experiència de l'autor pel que fa als canvis demogràfics produïts durant els darrers deu anys de treball a les biblioteques públiques de Salt. Simultàniament es fa un recorregut per les lectures que han ajudat a comprendre i intervenir en aquesta realitat canviant.

1 Introducció

Quan, el desembre de 2006, la Glòria Pérez Salmerón em va trucar a la biblioteca per convidar-me a participar en aquesta taula rodona, vaig acceptar la invitació immediatament. Poques vegades la gent que estem a primera línia del sistema bibliotecari del país tenim l'oportunitat de reflexionar públicament sobre la nostra feina. Però tot seguit em van venir les primeres preocupacions, les lògiques pors i la incertesa de les pròpies capacitats dels qui no estem acostumats a fer aquesta mena de col·laboracions. A les ganes d'estar aquí, s'hi afegia un altre punt favorable: el tema de què havíem de parlar, "Biblioteca i immigració". Com diu Gerardo Pisarello, "Escriure sobre immigració suposa molts riscos. Els més evidents són la banalització o la complicitat amb una realitat que, per persistent, pot arribar a neutralitzar la indignació i fins i tot culpabilitzar-ne les víctimes".

El meu interès avui i aquí és parlar del tema que ens ocupa amb el màxim compromís possible, a partir de la meva pràctica bibliotecària quotidiana i de les meves lectures. Voldria no quedar-me en una llista d'experiències, de pràctiques bibliotecàries i de serveis. Penso que ja s'ha escrit molt sobre el tema, han estat moltes les bibliotecàries que han exposat el seu treball i avui mateix les col·legues que m'acompanyen a la taula ens faran noves aportacions. El que us voldria explicar, i explicar-me a mi mateix, és el

recorregut que he seguit els darrers deu anys de treball a les biblioteques de Salt amb relació a les importants modificacions demogràfiques, ja que l'any 1996 només un 3 % de la població era de procedència extracomunitària, mentre que actualment supera el 30 %.

2 El desconeixement

Els primers anys, 1997, 1998... fins al 2002, els recordo com uns temps difícils; la realitat es modifica ràpidament i no acabes de saber com tractar-la: van ser hores i hores de buscar el camí, de bones intencions, de pensar com fer unes biblioteques útils per a la nova realitat. D'aquests anys, en voldria compartir amb vosaltres els textos que m'ajudaren a donar nom als problemes i a modificar els meus pensaments i actituds. A Salt tenim una biblioteca infantil i juvenil, la d'en Massagan, que aquells anys estava situada al costat del mercat municipal, al barri més degradat del municipi. Aquesta biblioteca tenia un soterrani on guardàvem antigues revistes i llibres obsolets. Per atzar, un dia hi vaig trobar un número de la revista *Cuadernos para el Diálogo*, de maig de 1974. Era un dossier monogràfic titulat "Problemas de la clase obrera 3: Los emigrantes". S'hi pot llegir el següent:

"[...] Además en la escuela francesa están acomplejados porque son españoles —un problema de racismo— y resulta que cuando van de vacaciones a España los llaman 'los franceses'. Estos pobres críos son hijos ¿de quién? De ninguna parte, hijos de nadie [...]"

I també això: "[...] en general, los trabajadores vinieron a los barrios peores, o sea, que vivían en unas condiciones realmente pobres; en parte por ahorrar, en parte por agruparse entre ellos, por distintos motivos, pero vivieron bastante difícilmente al principio. Hay también una discriminación en casas en que no quieren extranjeros [...]"

O això altre: "En Francia lo que no queremos es un estatuto de emigrantes porque eso es marginarnos y seguir marginándonos. Sí, compañero, digas lo que digas, en Francia lo que queremos es derechos políticos igual que el francés, como todo hijo de madre, porque si nos hacen un estatuto especial para los emigrantes seguimos marginados igual [...]"

El poeta egipci Edmond Jabès ho expressa així: "Un estranger m'ha revelat la meva estrangeria"

3 L'aprenentatge

3.1 Primer aprenentatge

L'empatia. Posar-nos al lloc de l'altre, saber que tots som immigrants o fills d'immigrants.

En els nostres barris podem sentir frases insultants, racistes o xenòfobes. Veïns a qui la nova realitat se'ls fa difícil i que expressen el seu descontentament d'una manera barroera contra els diferents i els més pobres que ells. Ho podem entendre i ho hem de combatre. El que no podem acceptar de cap de les maneres és que aquestes actituds vinguin dels educadors, siguin mestres, bibliotecàries o assistents socials.

Un altre text que em va ajudar a donar sentit a la feina d'aquells anys va ser un paràgraf d'un gran llibre d'Albert Camus titulat *El primer home*. És un text que l'autor no va poder acabar, ja que va morir quan l'escrivia, on intenta buscar les seves arrels. És ple de paràgrafs meravellosos. Parla de la seva infantesa, de l'extrema pobresa en un barri de la ciutat d'Alger. El que us vull llegir avui diu el següent: "Al capdavant, poc importava el que continguessin els llibres. El que importava era el que ells sentien de primer quan entraven a la biblioteca, on no veien les parets de llibres negres sinó un espai i uns horitzons múltiples que, ja des del llindar, els arrencaven a l'estretor de la vida del barri [...]"

3.2 Segon aprenentatge

La importància de construir un espai diferent del de la normalitat d'alguns barris.

Els espais bibliotecaris són com finestres obertes a altres mons. Permeten imaginar i somniar un món personal no marcat per l'entorn.

Continuem amb el record de les acaballes dels noranta a la Massagan... Tancàvem la biblioteca a les vuit del vespre, però molts dies ens quedàvem fins a quarts de deu repassant com havia anat la tarda, parlàvem dels nens amb noms i cognoms, buscàvem complicitats amb escoles i serveis socials, anàvem a les cases a parlar amb mares i alguns pares; descobríem mons particulars i diferents dels dels nostres nens...

Volíem solucionar moltes més coses de les que podíem afrontar, i el caos es feia gran i incontrolable.

3.3 Tercer aprenentatge

Makarenko, el pedagog de la revolució bolxevic de 1917, s'encarregà de la gran feina de construir l'home nou amb els nois i les noies dels centres de menors russos. El seu llibre *Poema pedagógico* és un diari d'aquests anys on explica la seva experiència. Els primers mesos són terribles, els nois s'escapen constantment, la violència és la forma normal de relació i Makarenko es desespera, no sap què fer. Un dia, embogit i sense arguments, s'enfronta físicament a un dels nois líders. Havia intentat per tots els mitjans possibles crear un principi de relació amb els seus nois i no se n'havia sortit. La nova pedagogia de Makarenko pot començar a funcionar quan els límits del joc han quedat clars; educar també vol dir posar límits.

La biblioteca, en la mesura que és un espai educatiu, també ha de deixar clares les regles del joc, les seves funcions i els seus serveis. La biblioteca no pot solucionar-ho tot: no siguem innocents.

4 Lectures, reflexió i actuació

Però, sens dubte, els textos fonamentals d'aquells anys, els que donaren sentit a la meva feina, els que m'explicaren el que jo feia i em feren veure la part positiva de tants esforços compartits van ser els llibres de Michèle Petit. Com ja sabeu, Michèle Petit és una

antropòloga francesa que va fer un estudi sobre joves usuaris de biblioteques de barris marginals de diferents ciutats franceses. El seu treball de camp va consistir a fer parlar aquests joves que havien tingut experiències positives amb les biblioteques públiques i exposar de quina manera aquestes experiències havien estat transcendentals per a les seves vides. Després parlarem més sobre ella; ara només us en voldria llegir un paràgraf:

"[...] no puede considerarse como un lujo o una coquetería el hecho de poder pensar la propia vida con la ayuda de palabras que enseñan mucho sobre uno mismo, sobre otras vidas, otros países y otras épocas, y eso por medio de textos capaces de satisfacer un deseo de pensar, una exigencia poética, una necesidad de relatos que no son el privilegio de ninguna categoría social. Se trata de un derecho elemental, de una cuestión de dignidad [...]"

"La biblioteca no puede resolverlo todo, repararlo todo, no seamos ingenuos: al salir de allí, esos jóvenes se verán nuevamente confrontados con las segregaciones sociales, con la xenofobia, con la misoginia. Pero estarán un poco mejor armados para enfrentar todo eso [...]"

Estem parlant de lectures fetes per primera vegada ara fa set o vuit anys. Com ja he dit, eren temps de canvis ràpids en la geografia humana de Salt i, per tant, en les nostres biblioteques. Sorgien dificultats importants que no sabíem afrontar, moments difícils, d'incertesa i, per tant, de reflexió per part de tots els qui hi treballàvem. Entre moltes altres qüestions, va sorgir la idea de compartir amb altres treballadors de biblioteques les nostres preocupacions. El Grup de Biblioteques Catalanes Associades a la UNESCO, del qual la Massagan forma part, es va fer seva la idea i es van organitzar el març de 2002, ara fa just cinc anys, unes jornades de treball que vaem titular "Jornades interprofessionals: les biblioteques públiques, espais d'integració social".

Aquests dies, per preparar la meua intervenció d'avui, he estat rellegint les actes i em sembla interessant, per tenir una perspectiva històrica del nostre treball, recuperar algunes de les coses que es van dir aleshores.

Les jornades es van dividir en tres eixos fonamentals:

- La lectura com a eina de creixement personal i educació social
- Immigració i biblioteca pública
- Treball interdisciplinari en xarxa

Com podeu veure, el segon tema de les jornades coincidia amb el que avui ens ocupa. He estat rellegint les pràctiques que s'hi van presentar i us voldria exposar els punts tractats:

- Experiència dels nousvinguts en l'aprenentatge de la llengua del país. La importància de la relació personal com a eina de prevenció d'actituds racistes
- Biblioteques amb serveis específics per als col·lectius de procedència extracomunitària; defensa de la interculturalitat: llibres, revistes, diaris amb diferents llengües i músiques del món. Mètodes per a l'aprenentatge del català i castellà. Molta informació dels països de procedència, materials per a exposicions...
- Trobades entre grups i associacions diverses...
- Necessitat d'educadors socials en els grups de treball de les biblioteques
- Perill de les biblioteques gueto

Jo crec que ja s'hi prefiguraven els temes que aquests darrers anys han estat presentats en diferents publicacions, congressos i jornades. Veiem treballs semblants a les actes del Primer Congreso de Bibliotecas Públicas, que va tenir lloc a València l'octubre de

2002, o en l'article d'Àlex Cosials publicat a la revista *Educación y biblioteca*, dins el dossier *Biblioteca pública y municipio*, de l'estiu de 2003, que constitueix l'exemple més reeixit del que estem exposant.

Quan em vaig posar a escriure aquestes línies, em va sorprendre el distanciament que sentia respecte del tema. Havia estat per a mi una preocupació continuada durant molt de temps i ara, quan volia tornar a reflexionar-hi, m'adonava que ja no em preocupaven les mateixes coses. Visc amb normalitat la diversitat de procedències de les persones que viuen a Salt. Ja no és una sorpresa, és una realitat sense adjectius positius o negatius rellevants. Tota biblioteca pública ha de respondre a la realitat humana a la qual s'adreça, i en el nostre cas es fa així.

Recordo, encara ara, les primeres paraules de l'antropòleg Manuel Delgado quan va venir a la biblioteca a presentar el llibre *Diversitat i integració*: "El racisme actual té forma de mestre d'escola organitzant setmanes interculturals". Evidentment hi havia una part de provocació, en aquelles paraules, i ens va tenir a tots els assistents (que en gran part érem mestres i bibliotecàries que organitzàvem setmanes interculturals) expectants, en alerta màxima. Ens va parlar de paternalismes i de relacions de poder i, sobretot, de drets per a tots i també del dret a l'anonimat.

També voldria recordar les paraules de Mohammed Chaib, que finalment no ha pogut ser entre nosaltres. El seu llibre *Ètica per una convivència* acaba així: "per sobre de tot som ciutadans amb drets i deures".

I l'associació Ibn Batuta² diu que té la finalitat "d'oferir totes les eines perquè el pas d'immigrant a ciutadà sigui fàcil".

5 Conclusions

T'adones de la perversió que el mateix poder que genera les injustícies i desigualtats estructurals és el que et demana espais de cohesió social, i et comences a preguntar si hem d'anar més enllà, si la biblioteca pública també pot ser una eina de transformació social.

Retornem a Michèle Petit, a les paraules que ens va adreçar en les jornades de Salt. Ens va parlar de la funció de mediadors entre els lectors i els llibres, de la relació positiva amb els usuaris:

Varios elementos van en contra de las relaciones personalizadas entre bibliotecarios y usuarios: a veces la insistencia sobre el papel "social" que tienen las bibliotecas, que se confunde con las actividades colectivas; la afición exclusiva por las nuevas tecnologías que fortalece la representación de la biblioteca como un simple banco de informaciones; y aún más, la importancia, cada día mayor, que los poderes públicos conceden a los elementos cuantitativos y "visibles" para "evaluar" estos establecimientos. Hoy la biblioteca forma parte del centro de las ciudades o de los barrios [...] Accediendo a ella, se sale, en cierto sentido, de las periferias, se accede al centro... Pero también, en la biblioteca, deben poder trazarse los senderos de traspaso, preservar la parte de sombra, de intimidad. El mundo solo es habitable si se reservan espacios que permitan movimiento, distanciamiento, reposo, una libertad de ir y venir, pasajes, relaciones insólitas. Nuestras vidas, nuestra inteligencia de nosotros mismos y del mundo sólo se sostiene gracias a esos pasos de distancia, a estos gestos de apartamiento. Y algunos de ustedes lo saben mejor que yo porque cada día lo comprueban, cuanto más difícil y violento es el contexto, más vital resulta mantener espacios de respiro, de ensueño, de pensamiento, de humanidad. Espacios en los cuales rehacerse, en los cuales mantener la propia dignidad. Espacios abiertos hacia otra cosa, relatos de lugares lejanos, rostros desconocidos, leyendas o ciencias. Una biblioteca es simplemente eso.

Un espai exterior que ens ajuda a construir la nostra intimitat. La lectura que ens ajuda a descobrir que existeix una alternativa al camí que socialment ens ha estat marcat. Potser és hora de viure la realitat de les biblioteques públiques dels barris perifèrics com una oportunitat de transformació, com possibilitats de canvis personals, de construcció de noves realitats i de noves possibilitats.

La biblioteca pública és un dret social de tothom, sense diferències de classe, gènere o procedència, i és un dels espais més democràtics i positius que ha estat capaç de crear la nostra cultura.

Quan vells mecanismes d'acollida ja són un passat llunyà, quan la pràctica solidària moltes vegades es canalitza cap a persones allunyades i no cap al veí, quan el preu del sòl i el poder adquisitiu ens segrega en diferents mons, les biblioteques públiques són uns dels últims reductes privilegiats d'hospitalitat i ofereixen la possibilitat de donar a conèixer als nous conciutadans la millor cara de nosaltres mateixos. Perquè això sigui així, les persones han de ser el motiu de l'existència de les biblioteques.

6 Bibliografia

Camus, Albert (1997). *El primer home*. Barcelona: Empúries.

Chaib, Mohammed (2006). *Ètica per una convivència*. Madrid: La Esfera de los libros.

Cuadernos para el Diálogo (ed.) (1974). "Problemas de la clase obrera 3: Los emigrantes". *Cuadernos para el Diálogo*, extra XL.

Delgado, Manuel (1998). *Diversitat i integració: lògica i dinàmica de les identitats a Catalunya*. Barcelona: Empúries.

Jabès, Edmond (2002). *Un extranjero con, bajo el brazo, un libro de pequeño formato*. Barcelona: Galaxia Guttenberg.

Makarenko, Anton Semionovich (1986). *Poema pedagógico*. Barcelona: Planeta.

Petit, Michèle (2001). *Lecturas: del espacio íntimo al espacio público*. México: Fondo de Cultura Económica.

Petit, Michèle (1999). *Nuevos acercamientos a los jóvenes y la lectura*. México: Fondo de Cultura Económica.

Data de recepció: 28/02/2007. Data d'acceptació: 27/03/2007.

Notes

¹ Citació de l'escriptor i poeta egipci Edmond Jabès.